

Náklady řízení

Právo na zaplacení hotových výdajů a odměny za zastupování vůči státu ve smyslu § 140 odst. 2 o. s. ř. má jen ten advokát, který byl účastníku ustanoven, a v zásadě jen za úkony, které provedl od ustanovení, a také za úkony, které byly nutné k tomu, aby soud mohl o osvobození od soudních poplatků rozhodnout (tedy především vypracování žádosti o osvobození a související úkony).

(Usnesení Nejvyššího soudu České republiky sp.zn. 22 Cdo 2482/2015, ze dne 9.12.2015)

Nejvyšší soud České republiky rozhodl ve věci žalobců: a) L. N., a b) S. D., proti žalovaným: 1) L. K. a 2) M. K., zastoupeným JUDr. J.T., advokátem se sídlem v Ch., o ochranu vlastnického práva a o 44 359,- Kč s příslušenstvím, vedené u Okresního soudu v Kroměříži pod sp. zn. 11 C 302/95, o dovolání JUDr. Petra Rittera, advokáta se sídlem v Olomouci, Riegrova 12, proti usnesení Krajského soudu v Brně, pobočky ve Zlíně, ze dne 17. března 2015, č. j. 59 Co 546/2014-450, tak, že dovolání se zamítá.

Z odůvodnění:

Okresní soud v Kroměříži (dále „soud prvního stupně“) rozsudkem ze dne 17. května 2011, č. j. 11 C 302/95-335, rozhodl o žalobě V. K. podané 22. 12. 1995 tak, že zastavil řízení o části uplatněného nároku; dále zamítl žalobu, kterou se žalobce domáhal, aby mu žalovaní zaplatili společně a nerozdílně částku 44 359,- Kč s příslušenstvím (výrok II.), a rozhodl o nákladech řízení (výroky III. a IV.).

Žalobce byl v řízení od počátku zastoupen advokátem JUDr. P.R., a to na základě plné moci z 3. 8. 1995 (č. l. 19 spisu).

Usnesením soudu prvního stupně ze dne 8. října 2007, č. j. 11 C 302/95-198, byl žalobce osvobozen od soudních poplatků v plném rozsahu a advokát JUDr. P.R. byl ustanoven jeho zástupcem. Ve výroku I. nabylo usnesení právní moci 12. 10. 2007, ve výroku II. pak 30. 10. 2007

K odvolání žalobce Krajský soud v Brně, pobočka ve Zlíně, jako soud odvolací rozsudkem ze dne 15. února 2012, č. j. 59 Co 359/2011-389, rozsudek soudu prvního stupně ze dne 17. května 2011, č. j. 11 C 302/95-335, potvrdil; změnil jej jen v části výroku III. o lhůtě k plnění a rozhodl o nákladech odvolacího řízení.

Usnesením soudu prvního stupně ze dne 11. července 2012, č. j. 11 C 302/95-416, bylo žalobci přiznáno osvobození od soudních poplatků pro dovolací řízení a advokát JUDr. P.R. byl ustanoven jeho zástupcem pro dovolací řízení.

K dovolání žalobce Nejvyšší soud České republiky rozsudkem ze dne 26. srpna 2014, č. j. 22 Cdo 3386/2012-430, odmítl dovolání proti výroku I. rozsudku odvolacího soudu, kterým byl potvrzen výrok II. rozsudku soudu prvního stupně, jímž byla zamítnuta žaloba o zaplacení částky 44 359 Kč s příslušenstvím, zrušil rozsudek odvolacího soudu ve výroku I., jímž byl potvrzen výrok I. rozsudku soudu prvního stupně o zastavení řízení, a ve výrocích III. a IV. o nákladech řízení, zrušil také rozsudek soudu prvního stupně ve výroku o zastavení řízení a nákladech řízení a věc vrátil v tomto rozsahu soudu prvního stupně k dalšímu řízení.

Žalobce V. K. 9. ledna 2014 zemřel.

Soud prvního stupně rozhodl usnesením ze dne 26. září 2014, č. j. 11 C 302/95-44, že v řízení bude na straně žalobce pokračováno s jeho procesními nástupci L. N. a S. D.

Dále soud prvního stupně usnesením ze dne 14. listopadu 2014, č. j. 11 C 302/95-451, přiznal JUDr. P.R. náhradu nákladů spojených s výkonem funkce ustanoveného zástupce žalobce V. K. ve výši 70 704,- Kč s tím, že náklady platí stát.

K odvolání JUDr. P.R. odvolací soud usnesením ze dne 17. března 2015, č. j. 59 Co 546/2014-439, usnesení soudu prvního stupně potvrdil.

Odvolací soud ve shodě se soudem prvního stupně dospěl k závěru, že advokátovi JUDr. P.R. náleží podle § 140 odst. 2 zákona č. [99/1963](#) Sb. ve znění k l. 1. 2014, občanský soudní řád (dále opět „o. s. ř.“) náhrada hotových výdajů a odměna za zastupování V. K. vůči státu za dobu od 30. 10. 2007, kdy byl ustanoven jeho zástupcem podle § 30 o. s. ř. jako osobě osvobozené od soudních poplatků, nikoli však již za předchozí dobu od podání žaloby, neboť v té době žalobce zastupoval na základě plné moci. Podle § 138 odst. 1 o. s. ř. platí, že osvobození účastníka od soudních poplatků se vztahuje na celé řízení, a pokud předseda senátu nerozhodne jinak, má i zpětnou účinnost; to se však týká se jen povinnosti platit soudní poplatek. Pokud dále § 138 odst. 3 o. s. ř. uvádí, že byl-li účastníku osvobozenému od soudních poplatků ustanoven zástupce, vztahuje se osvobození v rozsahu, v jakém byl osvobozen, i na hotové výdaje zástupce a na odměnu za zastupování, je pojem „rozsah“ dán jen tím, zda šlo o osvobození v celém rozsahu nebo jen zčásti. Odvolací soud argumentuje tím, že v případě ustanovení více zástupců by pak každý mohl požadovat náhradu hotových výdajů a odměnu za zastupování za všechny úkony v řízení. Neznamená to, že ustanovený zástupce má zpětně nárok na zaplacení odměny a náhradu hotových výdajů i za dobu před ustanovením, kdy zastupoval účastníka na základě plné moci.

Soud prvního stupně usnesením ze dne 29. dubna 2015, č. j. 11 C 302/95-468, na základě zpětvzetí žaloby ze dne 2. října 2015, řízení zastavil (výrok I.), žalovaným přiznal k ruce společné a nerozdílné vůči žalobkyním na náhradě nákladů řízení 92 282 Kč (výrok II.), žalobkyním nestanovil povinnost k zaplacení náhrady nákladů žalovaným (výrok III.) a České republice nepřiznal náhradu nákladů řízení spočívající ve svědečném a znalečném ve výši 50 588,40 Kč (výrok IV.).

Proti usnesení odvolacího soudu ze dne 17. března 2015, č. j. 59 Co 546/2014-439, podal advokát JUDr. P.R. dovolání. Jeho přípustnost dovozuje z toho, že usnesení odvolacího soudu řeší otázku dosud dovolacím soudem neřešenou, a uplatňuje dovolací důvod nesprávného právního posouzení procesní otázky. Namítá, že odvolací soud nesprávně vyložil § 138 odst. 1 a 3 o. s. ř. ve vztahu k § 140 odst. 2 o. s. ř. Jestliže účastník byl podle § 138 odst. 1 o. s. ř. osvobozen od soudních poplatků bez jakéhokoliv omezení, pak podle § 138 odst. 3 o. s. ř. se osvobození vztahuje v rozsahu, v jakém bylo přiznáno, i na hotové výdaje ustanoveného zástupce a na odměnu za zastupování. Argumentaci odvolacího soudu považuje za nepřiléhavou. Pokud by účastníkovi bylo ustanoveno v průběhu řízení více zástupců, měl by každý z nich nárok na odměnu za zastupování a náhradu hotových výdajů za dobu, kdy účastníka zastupoval. Ustanovení § 30 odst. 3 o. s. ř. a v návaznosti na něj § 138 odst. 1 o. s. ř. chrání účastníka, který si nemůže dovolit nést nemalé výlohy soudního řízení, a § 138 odst. 3 o. s. ř. nemůže být vyložen v neprospěch sociálně slabého účastníka řízení nebo dokonce v neprospěch právního zástupce, který odvedl práci pro účastníka před právní moci rozhodnutí soudu o jeho ustanovení zástupcem, ale neměl by ji mít zaplacenou. Poukazuje také na to, že řízení se zahajuje na návrh a v době, kdy soud rozhoduje o ustanovení zástupce účastníka, zpravidla již advokát učiní tři úkony – převzetí a příprava zastoupení, výzva k plnění před podáním žaloby a sepis žaloby. Jde-li o sociálně slabého účastníka, rozhodně nemohl mít zákonodárce v úmyslu, aby takový účastník sám

hradil výdaje a odměnu za tyto úkony advokáta. Dovolatel navrhl, aby dovolací soud změnil usnesení odvolacího soudu tak, že mu přizná náhradu nákladů spojených s výkonem funkce zástupce ustanoveného V. K. kromě částky 70 7074,40 Kč ještě částku 54 060,40 Kč včetně náhrady za daň z přidané hodnoty, nebo usnesení odvolacího soudu zrušil a věc mu vrátil k dalšímu řízení.

Nejvyšší soud zjistil, že dovolání bylo podáno oprávněnou osobou (viz usnesení Nejvyššího soudu ze dne 17. února 2015, sp. zn. 30 Cdo 2448/2014, srov. též Drápal, L., Bureš, J. a kol.: Občanský soudní řád I, II, 1. vydání, 2009, díl I., s. 616.). Dovolání je přípustné podle § 237 o. s. ř., je uplatněn dovolací důvod uvedený v § 241a odst. 1 o. s. ř., jsou splněny i další náležitosti dovolání a podmínky dovolacího řízení (zejména § 240 odst. 1, § 241 o. s. ř.); dovolání není důvodné.

Rozhodnutí odvolacího soudu závisí na vyřešení otázky procesního práva dovolacím soudem dosud neřešené. Jde o otázku, zda podle § 140 odst. 2 o. s. ř. platí stát hotové výdaje a odměnu advokátovi ustanovenému zástupcem účastníka za dobu od jeho ustanovení nebo i za dobu předchozí, kdy zastupoval účastníka v řízení na základě plné moci udělené mu účastníkem.

Podle § 30 odst. 1 o. s. ř. účastníku, u něhož jsou předpoklady, aby byl osvobozen od soudních poplatků (§ 138), předseda senátu ustanoví na jeho žádost zástupce, jestliže je to nezbytně třeba k ochraně jeho zájmů. O tom, že může tuto žádost podat, je předseda senátu povinen účastníka poučit.

Podle § 30 odst. 2 vyžaduje-li to ochrana zájmů účastníka nebo jde-li o ustanovení zástupce pro řízení, v němž je povinné zastoupení advokátem (notářem), ustanoví mu předseda senátu v případě uvedeném v odstavci 1 zástupce z řad advokátů.

Podle § 138 odst. 1 o. s. ř. na návrh může předseda senátu přiznat účastníkovi zčásti osvobození od soudních poplatků, odůvodňují-li poměry účastníků a nejde-li o svévolné nebo zjevně bezúspěšné uplatňování nebo bránění práva; přiznat účastníkovi osvobození od soudních poplatků zcela lze přiznat pouze výjimečně, odůvodňují-li to zvláště závažné důvody, a toto rozhodnutí musí být odůvodněno. Nerozhodne-li předseda senátu jinak, vztahuje se osvobození na celé řízení a má i zpětnou účinnost; poplatky zaplacené před rozhodnutím se však nevracejí.

Podle § 138 odst. 2 o. s. ř. předseda senátu kdykoliv za řízení odejme, popřípadě se zpětnou účinností, jestliže se do pravomocného skončení řízení ukáže, že poměry účastníka osvobození neodůvodňují, případně neodůvodňovaly.

Podle § 138 odst. 3 o. s. ř. byl - li účastníku osvobozenému od soudních poplatků ustanoven zástupce, vztahuje se osvobození v rozsahu, v jakém bylo přiznáno, i na hotové výdaje zástupce a odměnu za zastupování.

Podle § 140 odst. 2 o. s. ř. byl - li ustanoven účastníku zástupcem nebo opatrovníkem advokát, platí jeho hotové výdaje a odměnu za zastupování, případně též náhradu za daň z přidané hodnoty, stát.

Ustanovení § 30 a § 138 odst. 1 a 3 o. s. ř. zajišťují účastníkovi, aby se domohl ochrany svého práva u soudu i v případě, že je nemajetný, resp. není schopen platit v plném rozsahu náklady řízení (soudní poplatky, odměnu advokáta). Takovému účastníkovi ustanoví soud zástupcem advokáta, splňuje-li předpoklady pro osvobození od soudních poplatků.

Dovolací soud považuje za správný závěr soudu soudů obou stupňů, že stát je povinen podle § 140 odst. 2 o. s. ř. povinen hradit hotové výdaje a odměnu ustanovenému advokátovi, a to jen ty, které mu vznikly od jeho ustanovení. Pokud § 138 odst. 1 o. s. ř. deklaruje, že osvobození od soudních poplatků má i zpětnou účinnost, jestliže předseda senátu nerozhodne jinak, jde (to zákon výslovně

zmiňuje) o zpětnou účinnost rozhodnutí o osvobození od soudních poplatků. V § 138 odst. 3 o. s. ř. zákon výslovně uvádí rozsah osvobození od soudních poplatků ve vztahu k hotovým výdajům a odměně advokáta, nestanoví však zpětnou účinnost rozhodnutí o osvobození pro tyto výdaje a odměnu. Naopak ukládá státu povinnost platit hotové výdaje a odměnu za zastupování, případně též náhradu za daň z přidané hodnoty, jen takovému zástupci, který byl účastníku ustanoven (§ 140 odst. 2 o. s. ř.).

Právo na ustanovení zástupce není závislé na rozhodnutí o osvobození od soudních poplatků; zástupce se totiž ustanovuje tomu účastníku, který splňuje předpoklady pro osvobození od soudních poplatků (viz též zmíněný komentář, s. 196 a násl.). Ostatně to, že účastníkovi bylo přiznáno uvedené osvobození, nemusí mít nutně dopad na postavení jeho právního zástupce. Je-li účastníkovi zastoupenému advokátem osvobození přiznáno, on však o ustanovení zástupce nepožádá, nebo mu nebude ustanoven z jiného důvodu, nemá jeho zástupce právo požadovat po státu placení nákladů zastoupení.

Pokud by účastníka zastupoval na základě dohody o plné moci advokát, toto zastoupení by bylo ukončeno a poté soud přiznal účastníkovi osvobození od soudních poplatků, aniž by jeho zpětnou působnost omezil (viz § 138 odst. 1 o. s. ř., poslední věta), neměl by tento advokát právo požadovat uvedená plnění po státu; toto právo by měl jen ten advokát, který by vystupoval jako ustanovený zástupce, a to za dobu od ustanovení.

Je třeba připomenout, že § 30 o. s. ř. neumožňuje ustanovit zástupce i se zpětným účinkem. Samotná okolnost, že § 138 odst. 1 o. s. ř. umožňuje i zpětné osvobození od povinnosti platit dosud nezaplacené poplatky, nemá na ustanovení zástupce vliv; jde o dvě různé normy, upravující jiné situace. To, že § 30 o. s. ř. využívá legislativní zkratku a místo toho, aby podmínky pro ustanovení vyjmenoval, pouze odkazuje na předpoklady pro osvobození od soudních poplatků, rozhodně neznamená, že by pravidla uvedená v § 138 odst. 1 bylo možno bez dalšího vztáhnout na postup podle § 30 o. s. ř.

Dovolací soud tak dospívá k závěru, že právo na zaplacení hotových výdajů a odměny za zastupování vůči státu ve smyslu § 140 odst. 2 o. s. ř. má jen ten advokát, který byl účastníku ustanoven, a v zásadě jen za úkony, které provedl od ustanovení, a také za úkony, které byly nutné k tomu, aby soud mohl o osvobození od soudních poplatků rozhodnout (tedy především vypracování žádosti o osvobození a související úkony).

Dovolací soud nesdílí názor dovolatele, že vztahuje-li se rozhodnutí o osvobození od placení soudních poplatků zpětně ke dni zahájení řízení, pak je tím deklarováno, že již od té doby měl účastník právo na ustanovení zástupce (§ 30 odst. 1 o. s. ř.) a tudíž zastupoval-li jej v té době advokát na základě plné moci, musí se nutně jeho právo na zaplacení jeho hotových výdajů a odměny za zastupování vůči státu vztahovat i na dobu před jeho ustanovením, tedy na dobu, kdy účastníka zastupoval na základě plné moci.

Smyslem ustanovení citovaných shora není poskytnout účastníkovi, kterému bylo osvobození přiznáno, náhradu nákladů, které na vedení sporu již vynaložil, ale jde o to, aby mohl řízení zahájit nebo v něm pokračovat. Proto se mu nevrací ty poplatky, které již zaplatil dříve, než byl od povinnosti je platit osvobozen. Jestliže účastník spor vedl (v daném případě 12 let) zastoupen advokátem na základě plné moci, pak povinnost platit odměnu za zastupování a související nároky v době smluvního zastoupení se uplatní jen ve smluvním vztahu mezi tímto účastníkem a advokátem. Případné tvrdosti zákon brání tím, že soudu ukládá povinnost poučit účastníka o možnosti požádat o ustanovení zástupce; je tu i předpoklad, že je-li účastník zastoupen advokátem, je o ochranu jeho práva, včetně práva požádat o ustanovení zástupce (kterým může být advokát, který již účastníka

zastupuje), kvalifikovaně postaráno. Platí též zásada „vigilantibus iura scripta sunt“ (práva bdělých jsou chráněna). Je tak i věcí advokáta, zastupujícího účastníka na základě plné moci, aby dbal o to, že jeho pohledávky za klientem budou uspokojeny, což zahrnuje i podání žádosti o osvobození od soudních poplatků, vyžadují-li to zejména majetkové poměry účastníka. Lze poukázat na to, že při převzetí zastoupení advokát dohodne s účastníkem i povinnost zaplatit mu hotové výdaje a odměnu (jak tomu bylo i v daném případě - č. l. 19 spisu).

V daném případě navíc nelze přehlédnout, že žaloba byla podána v roce 1995, o osvobození od soudních poplatků a ustanovení zástupce však žalobce požádal až v roce 2007; dovolatel ani netvrdí, že by majetkové poměry žalobce vyžadovaly osvobození již od podání žaloby (v poměrech žalobce mohlo dojít za tak dlouhou dobu k podstatné změně) ani že by tu byly skutečnosti tuto prodlevu přijatelně vysvětlující. Při individuálním posouzení věci by již doba uplynulá mezi podáním žaloby a podáním žádosti o osvobození od soudních poplatků postačovala k tomu, aby nároky advokáta za dobu mezi oběma těmito skutečnostmi byly zamítnuty.

Z uvedeného vyplývá, že dovolání není důvodné, a proto je dovolací soud zamítl (§ 243d písm. a/ o. s. ř.).

zdroj: www.nsoud.cz

Právní věta - redakce.

Další články:

- [Majetková podstata \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)
- [Náhrada škody \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)
- [Odpovědnost státu za újmu \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)
- [Předběžné opatření](#)
- [Valná hromada \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)
- [Pracovní doba](#)
- [Exekuce](#)
- [Důkazní břemeno](#)
- [Dokazování, neúčinnost právního jednání](#)
- [Katastr nemovitostí](#)
- [Náhrada za ztrátu na výdělku \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)